

ارزیابی رابطه بین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر ناامنی شغلی با رفتار

اخلاقی کارکنان

دکتر حسین رحیمی کلور^{1*}، رضا کاظم‌زاده²

1. گروه مدیریت و اقتصاد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

2. گروه روان‌شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

(تاریخ دریافت: 96/3/21، تاریخ پذیرش: 96/5/9)

چکیده

زمینه: امنیت شغلی به فاکتورهای اقتصادی، موقعیت تجاری و مهارت‌های شخصی فرد شاغل مرتبط است. از این روی، هدف این پژوهش ارزیابی رابطه بین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر ناامنی شغلی با رفتار اخلاقی کارکنان می‌باشد.

روش: پژوهش پیش رو از نوع توصیفی - همبستگی و کاربردی می‌باشد. جامعه آماری شامل کارکنان بانک مهر اقتصاد شهر تبریز در سال 97 به تعداد 320 نفر بود. بنابراین با استفاده از جدول مورگان، تعداد 175 نفر از کارکنان با نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از 4 پرسشنامه استاندارد استفاده شد. و در نهایت داده‌ها با استفاده از روش معادلات ساختاری و نرم افزارهای Spss نسخه 21 و Smart-PLS مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد بین رفتارهای اخلاقی کارکنان با رضایت شغلی آنها رابطه مثبتی وجود دارد و بین خستگی عاطفی با فرسودگی شغلی رابطه وجود دارد.

نتیجه‌گیری: می‌توان نتیجه گرفت که رفتارهای اخلاقی کارکنان در سازمان باعث افزایش کارایی و رضایت شغلی و اثربخشی آنان می‌شود. بنابراین برای بهبود و افزایش رفتارهای اخلاقی کارکنان در سازمان‌ها پیشنهاد می‌گردد رفتارهای اخلاقی به عنوان یک اصل مهم و ضروری در محیط کار نهادینه گردد و سایرین نیز تشویق به انجام رفتارهای اخلاقی گردند.

کلیدواژگان: ناامنی شغلی، رفتار اخلاقی کارکنان، رضایت شغلی، خستگی عاطفی

سرآغاز

یکی از پرسش‌های حائز اهمیت در ارتباط با افراد شاغل، این است که چرا فقدان امنیت شغلی¹ به وجود می‌آید و چرا روند رو به رشدی داشته است. آمارهای بگرنج حاکی از افزایش بیکاری است و در پس آن، امنیت شغلی در حال کاهش است. پس چگونه می‌توان امنیت را در مشاغل برقرار کرد. وقتی عدم امنیت شغلی رشد می‌کند، خطرات آن ملموس‌تر و به سادگی قابل درک می‌گردد. قابل ذکر است، برخی مدیران برای کاهش هزینه در واحد اشتغال به تعدیل نیرو به صورت غیرکارشناسانه می‌پردازند که در بسیاری از موارد از لحاظ حقوق مادی و حتی معنوی ضربات سنگینی به وارد می‌شود.

به هر نحو، امنیت شغلی به فاکتورهای اقتصادی، موقعیت تجاری و مهارت‌های شخصی² فرد شاغل مانند تحصیلات، سابقه کار، موقعیت شغلی نیز مرتبط است؛ در واقع امنیت شغلی موافق چرخه تجاری عمل می‌کند به این صورت که در رونق اقتصادی افزایش می‌یابد و در

رکوردها کاهش خواهد داشت. نیروی کار باید بتواند خود را به سرعت با شرایط، وفق داده یا به اصطلاح بطور کامل به روز باشد. امروزه بیکاری³ بیش از پیش به منزله چشم‌گیرترین نشانه توسعه ناکافی در کشورهای جهان سوم نمایان می‌شود و داشتن شغل در این برهه یکی از دغدغه‌های ذهنی افراد و مسئولان سیاستگذار در این کشورهاست. هرچند عده‌ای معتقدند که ناامنی شغلی⁴ غیرواقعی است و در حقیقت یک گردش کار و تصدی شغلی جدید اتفاق افتاده است ولی با پیشرفت تکنولوژی و تخصصی شدن کارها و رقابت‌های جدید جهان و همچنین اقتصاد ناپایدار⁵ این ناامنی شغلی معضل فراگیری شده است. این ناامنی شغلی دارای پیامدهای از قبیل سرخوردگی⁶ و استرس شغلی⁷ و نهایتاً کاهش بهره‌وری⁸ است (1) به عبارت دیگر، استرس زیاد با بسیاری از پیامدهای منفی ناشی از نابرابری رفاه شغلی⁹ همراه است (2). علاوه بر اخراج به دلیل عدم نیاز، عدم حمایت‌های قانونی و قوانین ناکارآمد¹⁰ هم می‌تواند از دلایل اصلی ناامنی شغلی در محیط کار باشد. حتی اثرات دوران اخراج بر روی کارکنانی که شغل خود را حفظ کرده‌اند نیز وجود دارد (3). به این افراد «بازماندگان» گفته می‌شوند. بازماندگان اثرات

* نویسنده مسؤول؛ نشانی الکترونیکی: hrk6809 @ gmail.com

نامطلوب تغییر را عمیقاً برای کسانی که از دست داده‌اند تجربه می‌کنند. اثرات منفی متعددی از «سندرم بازماندگان» در ادبیات، از جمله فرسودگی شغلی، روحیه پایین، تعهد کاهش یافته، کاهش وفاداری، ناکارآمدی، کاهش عملکرد، استعفا و بدبینی می‌باشد(4). پس از اخراج، رقابت¹¹ سالم و سازنده می‌تواند به وسیله کاهش اخلاق¹²، کاهش تعهد و فعالیت و افزایش بی‌رویه اعتماد نسبت به مدیران درمیان کارکنان شود(3). از عوامل مهم دیگری که اخراج و ناامنی شغلی را مهیا می‌کند، کاهش هزینه‌ها و پیشرفته‌تر کردن تکنولوژی و ماشین آلات است. گرچه قوانین وضع شده خسارت‌هایی برای کاهش هزینه‌ها یا خراج به کارگر می‌پردازد (پرداخت سنوات و...) و یا حمایت‌های دیگری (بیمه بیکاری) را اعمال نموده‌اند، ولی این عوامل نمی‌تواند به‌طور قابل ملاحظه‌ای در کاهش احساس ناامنی شغلی مؤثر باشد. به هر ترتیب، عدم امنیت شغلی خود عاملی برای پایین بودن بهره‌وری و تعداد ساعات کار مفید نیروی کار در کشورهای کمتر توسعه یافته می‌باشد(5).

قابل ذکر است مدیران دیگر، از پذیرش کارکنان اخراج شده، خودداری می‌کنند و این امر سبب ترس بیشتر از اخراج می‌گردد و ناامنی شغلی را شدیدتر می‌کند (6). اخلاق کاری¹³ از یک سو مانند اخلاق فردی بر مسئولیت افراد به‌عنوان شخص حقیقی تأکید دارد و از سوی دیگر برخلاف اخلاق فردی، عنوان برخاسته از شغل را نیز در مسئولیت‌های اخلاقی لحاظ می‌کند (7). سازمان‌هایی که رفتار اخلاقی دارند، نسبت به سازمان‌هایی که در رفتارهای غیراخلاقی¹⁴ و غیرصادقانه وارد می‌شوند؛ دارای شانس موفقیت بیشتری می‌باشند (8). یکی از عوامل تأثیرگذار بر رفتار کارکنان در سازمان‌ها، نگرش‌های شغلی کارکنان است (9). امنیت شغلی باعث می‌شود که فرد کارهای خود را بدون استرس و اضطراب انجام داده و رفتارهای متناسب با اصول جامعه و اخلاقی از خود نشان دهد. رعایت اخلاق در سازمان، امری ضروری است تا سازمان، از یک سو جامعه را دچار تعارض نکند و از سوی دیگر، با اتخاذ تصمیمات منطقی و خردمندانه منافع بلند مدت خود را تضمین کند (10). به طور کلی انسان‌ها در بعد فردی و شخصیتی دارای ویژگی‌های خاص اخلاقی هستند که پندار، گفتار و رفتار آن‌ها را شکل می‌دهد. ممکن است همین افراد وقتی در یک جایگاه و پست سازمانی قرار گیرند عواملی موجب شود که پندار، گفتار و رفتار متفاوتی از بعد فردی از آن‌ها سر بزند که این ویژگی‌های انسانی بر روی میزان کارایی و اثربخشی سازمان¹⁵ تأثیر بگذارد (11) لذا در مجموع می‌توان گفت چنانچه یک زیرساخت اخلاق از کارکرد صحیحی برخوردار گردد، محیطی را فراهم می‌آورد که استانداردها و شاخص‌های رفتار شخصی مطلوب، مورد تشویق و حمایت قرار گیرد. رفتارهای

متفاوت اخلاقی افراد به عنوان کارمندان سازمان در یک طیف خطی که یک سر آن اداری و یک سر دیگر طیف فساد اداری می‌باشد قابل تحلیل می‌باشد. اولین گام در دستیابی به این اهداف، درک صحیح از مفهوم اخلاق و شناسایی عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای اخلاقی کارکنان در سازمان می‌باشد. به هر نحو، با توجه به مطالعه دستاوردهای محققان دیگر در می‌یابیم که کارفرمایان انتظار دارند کارمندان از زمان، تلاش، مهارت و انعطاف‌پذیری بیشتری برخوردار باشند، در حالی که از نظر فرصت‌های شغلی، اشتغال در زندگی و امنیت شغلی حمایت کمتری دریافت می‌کنند. افراد با سطوح پایین‌تر و بالاتر از ناامنی شغلی بیشتر رضایت شغلی جهانی را نسبت به افراد با سطوح متوسط‌گزارش دادند. این در حالی است که کارکنانی که سطح ناامنی متوسطی دارند، بیشترین تلاش را در کار برای حفظ شغل خود دارند (12).

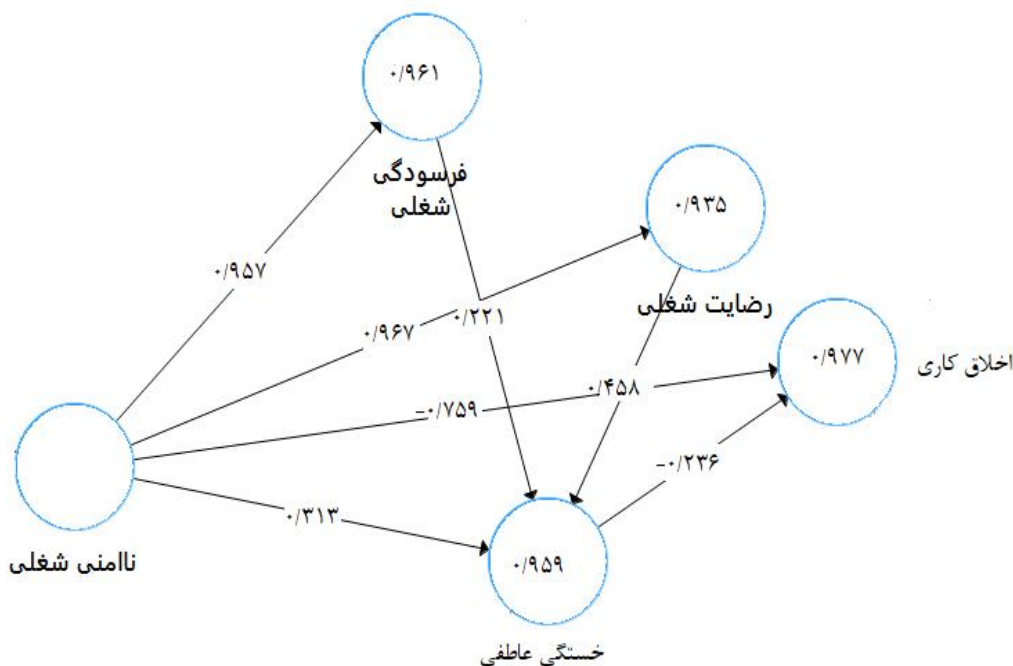
حال با توجه به موارد عنوان شده، این مسأله وجود دارد که مؤلفه‌هایی که باعث ایجاد ناامنی شغلی می‌شود، بر رفتار غیراخلاقی کارکنان یک سازمان چه تأثیری می‌تواند داشته باشد؟ آیا این متغیرها کارکنان را به سمت اخلاق‌مداری و رفتار اخلاقی¹⁶ سوق می‌دهد یا منجر به رفتار غیراخلاقی آن‌ها می‌شود؟

روش

پژوهش پیش‌رو در زمره پژوهش‌های کاربردی و از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری 320 نفر از کارکنان بانک مهر اقتصاد شهر تبریز که در سال 97 مشغول فعالیت بودند، می‌باشد. تعداد نمونه 175 نفر بود که با استفاده از جدول مورگان، از میان کارکنان با نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شد. از 175 نفر تعداد نمونه، 130 نفر مرد و 45 نفر زن می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه استاندارد بود. سطح اندازه‌گیری پرسشنامه فاصله‌ای و براساس مقیاس 5 درجه‌ای لیکرت تنظیم شده بود. برای بررسی پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده و مقدار آن 0/97 به‌دست آمد. جهت تحلیل داده‌ها از روش معادلات ساختاری و نرم‌افزارهای Spss نسخه 21 و Smart-PLS استفاده شد.

یافته‌ها

نگاره 1، مدل تحقیق استاندارد را در حالت ضرایب مسیر نشان می‌دهد. ضرایب موجود در این نگاره به دودسته تقسیم می‌شوند.

نگاره 1: مدل در حالت ضرایب استاندارد شده بار عاملی

جدول 1 ضرایب مستقیم مسیره‌های مستقیم متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول 1: ضریب مسیر و عدد معنی داری فرضیه‌های تحقیق

نتیجه	ضریب مستقیم	فرضیه
تایید	0/313	1 ناامنی شغلی -> خستگی عاطفی
تایید	0/313	2 ناامنی شغلی -> فرسودگی شغلی -> خستگی عاطفی
تایید	0/313	3 ناامنی شغلی -> رضایت شغلی -> خستگی عاطفی
تایید	-0/759	4 ناامنی شغلی -> خستگی عاطفی -> اخلاق کاری

فرضیه دوم، متغیر فرسودگی شغلی به عنوان متغیر میانجی بین ناامنی شغلی با خستگی عاطفی نقش دارد که با نتیجه تحقیق (4 و 3) هم‌راستا است. از سوی دیگر فرضیه سوم نشان داد که متغیر رضایت شغلی به عنوان متغیر میانجی بین ناامنی شغلی با خستگی عاطفی نقش دارد که با نتیجه تحقیق (8 و 12) منطبق است. و نهایتاً فرضیه چهارم نیز نشان داد که متغیر خستگی عاطفی به عنوان متغیر میانجی بین ناامنی شغلی با رفتار اخلاقی نقش دارد که با نتیجه تحقیق (7، 11) هم‌راستا است. همان طور که یافته‌های ما نشان می‌دهد ناامنی شغلی تأثیر مستقیمی بر فرسودگی شغلی کارکنان دارد که این امر سبب عدم رفتارهای اخلاقی در آنها شده و میزان رضایت شغلی را کاهش می‌دهد. بنابراین امنیت شغلی به عنوان پادزهر قوی برای نارضایتی که ممکن است کارکنان نسبت به شغل خود داشته باشند، عمل نماید و از خروج کارکنان از سازمان جلوگیری کند و تمایل کارکنان را برای ارائه عملکرد با کیفیت بالا را افزایش دهد. همچنین از طرفی ایجاد جو اعتماد بین کارکنان با

با توجه به جدول 1 در فرضیه‌های 1، 2 و 3 همه ضرایب مثبت هستند بنابراین دارای رابطه مثبت و در فرضیه 4 ضریب مستقیم منفی بنابراین رابطه منفی گزارش شد.

بحث

با تهدید شغل، فرد ممکن است برای کسب اعتبار یا گذراندن روزگار به منظور حفظ شغل به کارهای غیراخلاقی دست بزند. با رشد بیشتر ناامنی، رضایت شغلی کمتر می‌گردد. از طرف دیگر ناامنی بر خستگی عاطفی نیز اثرگذار است. ناامنی شغلی با فرسودگی شغلی و عدم رضایت شغلی ارتباط تنگاتنگی دارد و این دو پارامتر موجب خستگی عاطفی و نهایتاً در پس آن بروز مسائل غیر اخلاقی شیوع بیشتری پیدا می‌کند و همانطور که در نتایج تحقیق مشخص شد، در خصوص فرضیه اول نشان می‌دهد که بین ناامنی شغلی با فرسودگی شغلی ارتباط معنادار مستقیمی وجود دارد که با نتیجه تحقیق (1 و 6) هم‌راستا است. طبق

سپاسگزاری

برای همکاری کارکنان بانک مهر اقتصاد شهر تبریز کمال تشکر را داریم.

واژه نامه

1. Job security	امنیت شغلی
2. Personal skills	مهارت‌های شخصی
3. Unemployment	بیکاری
4. Job Insecurity	ناامنی شغلی
5. Unsustainable economy	اقتصاد ناپایدار
6. Frustration	سرخوردگی
7. Job stress	استرس شغلی
8. Reduce productivity	کاهش بهره‌وری
9. Job welfare	رفاه شغلی
10. Ineffectiveness	ناکارآمدی
11. Competition	رقابت
12. Ethics	اخلاق
13. Administrative Ethics	اخلاق اداری
14. Immoral behavior	رفتارهای غیراخلاقی
15. Organizational effectiveness	اثربخشی سازمان
16. Moral behavior	رفتارهای اخلاقی

یکدیگر، شفافیت در شرح وظایف و مسئولیت‌ها، واگذاری اختیار لازم جهت تصمیم‌گیری و پاسخگویی در برابر نتایج، استقلال و آزادی لازم در چگونگی انجام وظایف کارکنان که موجب افزایش رضایت شغلی می‌شود، باید مورد توجه مدیران بانک‌ها قرار گیرد تا به بهبود عملکرد کارکنان منجر گردد. قابل ذکر است محدودیت‌های تحقیق به صورت زیر اعلام می‌گردد:

- تشریح رفتارهای اخلاقی نیازمند زمان طولانی است.
- عدم اعتماد کارکنان نسبت به پیاده‌سازی نتایج پژوهش و در نتیجه عدم همکاری با محقق.
- حاکم نبودن شرایط روحی یکسان برای تمامی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه
- همچنین با توجه به دستاوردهای پژوهش، پیشنهادهای از سوی نویسندگان مطرح است که به صورت زیر دسته‌بندی شده است:
- شناسایی افراد توانمند و دادن امنیت شغلی
- پرداخت خسارت به منظور کاهش هزینه‌های اخراج کارمندان (شامل سنوات، بیمه‌بیکاری و ...)
- ارائه منشور اخلاقی روشن به کارمندان و آگاه نمودن آن‌ها در این حیطة
- ایجاد سیستم‌های تشویقی برای انجام رفتارهای اخلاقی
- ایجاد یک جو اخلاق‌مدار در سازمان

References

1. Rezazadeh, E. (2017). Effects of factors on employees' unethical behavior in organizations in Urmia companies. Tehran: International Conference on the Management, Economics and Marketing. (In Persian).
2. Wacker O. (2017). Linking ethical leadership to employee well-being: The role of organizational identification and moral uncertainty. [MA. Thesis]. Nederland: Maastricht University. Faculty of Psychology and Neuroscience.
3. Branden N. (1994). Human without self or psychology of self-esteem. Translated by: J Hashemi. Tehran: Enteshar Publications. (In Persian).
4. Bosman J, Rothmann S, Buiendach JH. (2005). Job insecurity & performance: curvilinear effects. SA Journal of Industrial Psychology. Pp. 48-56.
5. Arabi SM. (1999). Governmental employees' job security. Tehran: Cultural Research Bureau. (In Persian).
6. Shakerinia I. (1997). Job security and satisfaction and mental health. Tadbir Journal; 72: 32. (In Persian).

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که ناامنی بر فرسودگی شغلی، خستگی عاطفی و رضایت شغلی تأثیرپذیری مثبت و معناداری دارد یعنی هرچه فرسودگی شغلی بیشتر باشد، خستگی عاطفی و عدم رضایت شغلی هم بیشتر است. چرا که در هنگام رشد عدم امنیت شغلی، خطرات قابل لمس‌تر است. از طرف دیگر ناامنی شغلی با میانجی خستگی عاطفی بر رفتار اخلاقی تأثیر معنادار اما منفی می‌گذارد. به این معنی که هرچه ناامنی و خستگی عاطفی بیشتر باشد، رفتار اخلاقی کاهش می‌یابد. بنابراین برای سوق دادن کارمندان به سمت رفتار اخلاقی می‌بایست از نظر امنیت شغلی در جایگاه مطلوبی باشند، هرچند که تمام تأثیرات ناشی از عدم امنیت شغلی متوجه کارفرمایان نیست، بلکه خود شخص یا کارمند هم در این موضوع می‌تواند دخیل باشد و تلاش کارمند برای ارتقاء سطح کیفیت وظایف محوله، میزان محیط کاری و کار گروهی از مواردی است که می‌تواند به امنیت شغلی بیشتر وی کمک کند.

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاقی امانت‌داری علمی رعایت و حق معنوی مؤلفین آثار محترم شمرده شده است و سایر اصول اخلاق - علمی همچون رازداری رعایت شده است.

10. Hasanpour A, Abbasi T, Hadipour A, (2018). Identifying and prioritizing methods of institutionalization and ethic in organization. *Ethics in Science and Technology*; 12(1). (In Persian)
11. Tavallaei R. (2009). Determinants of employees' ethical behavior in organizations. *Police Human Development Bimonthly*; 6 (25). (In Persian).
12. Selenko E, Mäkikangas A, Mauno S, Kinnunen U. (2013). How does job insecurity relate to self-reported job performance? Analysing curvilinear associations in a longitudinal sample. *BPS Journal Virtual Issue*; 86(4): 522-542.
7. Sadeqi G, Khayat-Moghadam S, Erfanian-Khanzadeh H. (2018). The relationship between information security management and work ethic. *Ethics in Science and Technology*; 13(1). (In Persian).
8. Alizadeh Z. (2018). Relationship between ethical intelligence and emotional intelligence with ethical behavior. *Ethics in Science and Technology*; 13 (2). (In Persian).
9. Azizian A, Habib Ebrahimpour N, Karimanpour G, Darabi M. (2018). Analysis of the role of mediator of work ethic in the relationship between spiritual leadership and organizational commitment. *Ethics in Science and Technology*; 13(2). (In Persian).